

نگاهی به نقش معلم و دانش آموز در کلاس معکوس

اشاره

آموزش و یادگیری به شیوه کلاس معکوس چندی است مورد توجه آموزشگران و پژوهشگران قرار گرفته است. در کلاس درس سنتی، هر کدام از ما به عنوان معلم یا دانش آموز، درک مشخص و از پیش تعریف شده‌ای از وظایف خود داریم. کلاس معکوس تغییرات عمده‌ای را در برنامه‌ریزی و کیفیت فعالیت‌ها ایجاد می‌کند و در کنار داشتن محاسن بسیار در جریان آموزش، وظایف جدیدی را از معلمان و دانش‌آموزان طلب می‌کند. وظایف معلمان و دانش‌آموزان در استفاده از کلاس درس معکوس، با فعالیت‌هایی که در کلاس‌های درس سنتی از آن‌ها انتظار می‌رود متفاوت است. نگارنده قصد دارد در نوشتار حاضر به نقش‌ها و فعالیت‌های معلم و دانش‌آموزان در روش کلاس معکوس بپردازد.

کلیدواژه‌ها: کلاس معکوس، معلم، دانش آموز

مقدمه

اصول و مبانی کلاس درس معکوس علاقه برخی مربیان تربیتی را به خود معطوف داشته است. گرچه آموزش و یادگیری معکوس رویکردی تازه در استفاده از فناوری در آموزش است، ولی هنوز درباره محاسن و معایب آن باید به صورت علمی بررسی و کنکاش کرد. در کلاس درس معکوس و کلاس درس سنتی، برنامه‌ریزی و محیط واقعی با هم تفاوت دارند. در کلاس

کار سازمان‌دهی و مدیریت زمان کلاس را نیز بر عهده داشته باشد و در صورت لزوم به کسانی که نیاز به حمایت بیشتری دارند، کمک کند.

معلم در کلاس معکوس

معلم در کلاس معکوس نسبت به آنچه ما از نقش معلم در ذهن داریم، نقش متفاوتی دارد. در کلاس معکوس، معلم به طور مستقیم آموزش نمی‌دهد، بلکه

درس سنتی، دانش‌آموزان ابتدا در مقابل محتوا قرار می‌گیرند و معلم فعالیت‌هایی را که از دانش‌آموزان انتظار دارد، به آن‌ها آموزش می‌دهد. اگر معلم به دانش‌آموزان آموزش مستقیم بدهد، در جریان یاددهی - یادگیری نقش غالب را خواهد داشت. در حالی که در کلاس معکوس این مسئولیت بر عهده یادگیرندگان است و آن‌ها کاپیتان کشتی یادگیری خود هستند. البته در کلاس درس معکوس معلم می‌تواند تا حدی

آموزش معکوس بستری برای خودآموزی و فراگیری فعالانه است

حائز اهمیت این است که در سایه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، برای دانش‌آموزان و معلمان امکان داشتن تعامل خارج از کلاس میسر شده است. دانش‌آموزان می‌توانند یافته‌ها و سؤالات خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند، آموخته‌های خود را کامل کنند و حتی معلم را در جریان فعالیت‌های خود قرار دهند. در جریان انجام فعالیت‌های خارج از کلاس، می‌توان بر حسب شرایط، بر روش تدریس خاصی نیز تکیه کرد.

ب) وظایف مربوط به داخل کلاس:

در کلاس نیز دانش‌آموزان به منظور تمرین مطالب آموخته شده، می‌توانند فعالیت‌های زیر را انجام دهند:

۱. ارائه گزارشی از یافته‌های خود
۲. طرح سؤالات خود و بحث پیرامون نکات نامفهوم
۳. تمرین مباحث آموخته شده به منظور تسلط و رفع مشکل
۴. هم‌افزایی مباحث آموخته شده توسط دانش‌آموزان و مدیریت جریان توسط معلم

برحسب ماهیت موضوع و امکانات و شرایط می‌توان فعالیت‌های دیگری نیز به موارد فوق افزود.

سخن آخر

کلاس درس معکوس، ضمن داشتن مزایای بسیار برای جریان یاددهی - یادگیری، وظایف و نقش‌های متعددی را از معلم و دانش‌آموزان طلب می‌کند. برای اینکه معلمان و دانش‌آموزان در به‌کارگیری کلاس درس معکوس عملکردی موفقیت‌آمیز داشته باشند، لازم است با اصول و ویژگی‌های این روش آشنا شوند. بحث اصول اجرا و ارزشیابی کلاس درس به روش معکوس از جمله مباحثی است که بسیار جای بحث و بررسی دارد.

آنجا که روش کلاس معکوس اجازه می‌دهد معلم محتوا را متناسب با نیازهای فردی ارائه دهد، امکان تکمیل و بررسی مجدد محتویات و مواد یادگیری وجود دارد. این الگو مسئولیت یادگیری دانش‌آموزان را بر عهده خودشان می‌گذارد و برخی اوقات بهتر است آن‌ها هم با سبک یادگیری جدید انطباق پیدا کنند. لازم است معلمان در ابتدای هر واحد همه ابتکارات و دستورات عملی را توضیح دهند و در صورت لزوم قاعده و دستورالعمل را تقویت کنند.

نقش دانش‌آموزان در کلاس درس معکوس

شاید ابتدایی‌ترین نکته این است که کلاس معکوس بستری برای خودآموزی و فراگیری فعالانه است. در کلاس سنتی که معلم به طور مستقیم آموزش می‌دهد، دانش‌آموزان دریافت‌کننده اطلاعات هستند و با توجه به تدریس معلم، مطالب ارائه شده را دریافت می‌کنند و در منزل به تمرین و تکرار می‌پردازند. در کلاس معکوس، جای کلاس و خانه عوض می‌شود. دانش‌آموز در منزل به طور خودآموز مطالب درسی را یاد می‌گیرد. آموزش در خارج از کلاس صورت می‌گیرد و زمان کلاس به تمرین و تکرار مطالب، رفع اشکال و هم‌افزایی دانش و دستاوردهای یادگیرندگان اختصاص می‌یابد. به طور کلی، می‌توان وظایف دانش‌آموزان کلاس درس معکوس را، به تفکیک تکالیف داخل و خارج از کلاس، به صورت زیر بیان کرد:

الف) تکالیف خارج از کلاس:

ابتدا دانش‌آموز باید موضوع یا موضوعاتی را که معلم به عنوان مبحث درسی جلسه آتی معرفی کرده است، در منزل و به طور خودآموز فراگیرد. در اغلب موارد، آموزش می‌تواند با مطالعه مطالب کتاب درسی انجام گیرد. بسته به ماهیت موضوع، معلم می‌تواند منابع دیگری نیز برای مطالعه و بررسی دانش‌آموز معرفی کند (فایل‌های صوتی و تصویری و بلاگ‌ها، پست الکترونیک و شبکه‌های اجتماعی، برنامه‌هایی از تلویزیون، مطالب و محتوای خاص از سایت‌های مشخص، اماکن مشخص برای بازدید و...). نکته

تسهیل‌کننده‌ای است که محتوا را معرفی، تکالیف را معین و فضای آموزش فراگیر را فراهم می‌کند که دانش‌آموزان می‌توانند در آن عملکردی فردی شده داشته باشند. در کلاس معکوس آموزش بسیار متفاوت است. دانش‌آموزان در وهله اول مشغول آموزش محتوا به عنوان تکلیف خانگی می‌شوند. معلم برای انجام تکالیف خانه ممکن است تماشای یک ویدیو یا آموزش برخط را توصیه کند و پاسخ برخی سؤالات را به صورت برخط ارسال کند. به این صورت، دانش‌آموزان برای کلاس روز بعد آموزش لازم را می‌گیرند و آماده می‌شوند. در اینجا زمان کلاس برای یادگیری فعال، فعالیت‌های جذاب، حل مسئله، بحث، ساخت و ساز و... استفاده می‌شود. معلمان همچنین می‌توانند فرصت‌های شخصی‌سازی یادگیری را با استفاده از گروه‌بندی در کلاس ایجاد کنند. شاگردانی که به کمک بیشتری نیاز دارند، می‌توانند از این فرصت‌ها برای یادگیری بیشتر استفاده کنند. نقش معلم در کلاس درس معکوس، تبدیل شدن به تسهیل‌کننده یادگیری است تا اطمینان حاصل شود که دانش‌آموزان آنچه را نیاز دارند، دریافت می‌کنند. معلمان همچنین می‌توانند برداشت‌های اشتباه را تصحیح کنند یا به دانش‌آموزانی که به بازخورد فوری نیاز دارند، پاسخ دهند؛ به جای آنکه از یادگیرندگان بخواهند منتظر بمانند سخنرانی انجام شود یا حتی تکالیفشان تمام شود.

مسائل معلم کلاس معکوس

بسیاری از معلمان می‌پندارند برگزاری کلاس به شکل معکوس بسیار دشوار و پیچیده است. این تا حدودی درست است، اما شاید فقط در آغاز کار چنین باشد. زمان و دقت لازم برای پیدا کردن یا تنظیم محتوا و فعالیت‌ها به منظور فعال کردن دانش‌آموزان و توان حفظ درگیری و تعامل با دانش‌آموزان زمان می‌برد. با این حال، با اولین برگزاری کلاس به صورت معکوس، کار شما راحت‌تر خواهد شد. در این خصوص، شاید اولین سؤالی که در ذهن شکل بگیرد این است که «گر شاگردان من فعالیت‌های مربوط به خود را انجام ندهند، چه اتفاقی خواهد افتاد؟» از